

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת ויחי

א. אור החיים

פרק מז', פסוק כח':

כח) ויחי יעקב. טעם קריאת שמו יעקב אחר אשר אמר אליו ה' (ל"ה י') לא יקרא וגו'. לא יעקב יאמר עוד שמך, כבר כתבתי בפרשת וישלח בפרוש פסוק לא יקרא וגו', כי לצד שם נפשו הקבועה בו אשר שמה יעקב כידוע מדבריהם (ברכות ז'): שפרשו בפסוק (תהלים מ"ו) אשר שם שמות בארץ, ולצד שעודנה באבו לזה לא יעקר שמה וב' שמות יקראו לו.

א"ל שיש לנו לחקר זאת במה יבחר ה' לזמנים יקרא לו יעקב ולזמנים ישראל, הן אמת כי בעדת ישראל מצינו שישתנה להם השם כפי מעשיהם כשעושים רצונו של מקום בשם ישראל וכן הוא רמז בדבריהם, (זהר בלק ר"י): יעקב וכן הוא לא יצדק בייעקב כי ישר פעלו וטעם זה לא יצדק בייעקב כי ישר פעלו בתמידות.

אכן להיות שענף המשפל אשר נתעצם יעקב להשיגו שבאמצעותו בשם ישראל יתכנה הוא בחינת קדשה עליונה ותמצא כי המין המאשר ההוא ימאס לבחינת הדאגה והעצבון והשפלות כי ממקום השמחה והמנוחה הגדולה באה, והנה לאות בין ענין יום שבת למנוחה אשר צוה ה' את בני ישראל והוא לטעם נשמה יתרה ולצד שממקום עליון באה, יצו ה' להרחיק היגון והפעס ולקרא לשבת ענג, והן הדברים עצמם נאמרים בייעקב בהשגתו שם עליון השם יגיד כי צוה ה' אתו את הנשמה העליונה בעלת שם זה של ישראל ומשפנה בו הוא כל זמן שאין שם עצבון וענף

הנגדי קצת לשמחה ולשלמות הקדשה והטהרה, ובהעדר כן וינפש יוצאה ממנו כיציאת נשמה יתרה של יום שבת ובאותו זמן לא יקרא לו ישראל, כי בעלת השם הלכה לה ואינה אז ויקרא שמו יעקב, ותשוב עוד הנשמה ההיא באמצעות תכנת והצעת המוכן פהשבת נשמה יתרה בכל שבת ושבת באמצעות תכנת יום המקדש, וכן תלך לבטח להשפיל טעם בכל מקום אשר בשם יעקב יתכנה הוא לסבה אשר יארע שם דבר מבחינת העצב והיגון, וארשם לך קצת מהמקומות להאיר לך וזה יצא ראשונה. תחלת דבר טוב ה' בפי וישלח אמר אליו שמך יעקב פרוש אז יהיה שמו יעקב לצד שהיה אז באבלות אמו כמאמרם ז"ל (בר"פ פ"ב) שאמרו כי אומר ויברך אתו זכון על ברפת אבליים ולצד זה יקרא שמו יעקב, ולזה תמצא שבכל אותו פרשה קרא ה' שמו יעקב וגם בזמן מיתת רחל נקרא שמו יעקב דכתיב (ל"ה כ') ויצב יעקב מצבה על קבורתה, ואחר ששלמו ימי העצב

קרא ה' שמו ישראל דכתיב (שם כ"א) ויסע ישראל, בשכח ישראל, והגם שאמר שם ויהיו בני יעקב, יש לך לדעת כי כשיהיו הבנים במדרגה פחותה לצד מעשיהם הגם שהאב יתכנה בשם ישראל הם יתכנו בשם יעקב, ובמה שלפנינו לצד מעשה שהיה שעשה ראובן קרא להם שם בני יעקב ומה שאמר עוד שם (כ"ז) ויבא יעקב אל יצחק אביו לצד שהיה לפני יצחק אביו לא נהג בו הפתוי השורה והגדלה הנרמזת בשם ישראל, וכן תמצא שאמרו במדרש תהלים ילקוט סי' תתע"ה ז"ל אלו היה אברהם קם היאף היה

אשר נגלה אליו יוסף לרב השמחה הגדולה
 כנה ה' אותו בשם ישראל דכתיב (שם כ"ט)
 ויצל לקראת ישראל אביו, ויאמר ישראל
 אמותה הפעם, (שם ל') ומשם ואילך לא נקרא
 עוד שם ישראל כל ימי היותו בארץ מצרים
 עד יום שהגיע עת לכתו לעולמו. ומה שאמר
 (מ"ז) וישב ישראל בארץ מצרים זכון אל
 כללות בניו שיתיחס אליהם שם ישראל
 כשיהיו בדרך ישר, וגדול כח הבנים מכח
 אביהם כי הבנים כל אשר ייטיבו וירפם יקרא
 להם שם ישראל להיותם רבים מה שאין כן
 יעקב ודקדק בקריאת שמו לרמז בקריאתו זמן
 מצבו, ולא נקרא בשם ישראל כל זמן היותו
 בארץ מצרים עד עת שקרבו ימיו למות אז
 נקרא שמו ישראל לצד תוסף רוחם, והוא סוד
 הגדלת נפש אדם בעת מיתתו, (והר ח"א רי"ח):
 לזה אמר ויקרבו ימי ישראל, וישפחו ישראל.
 וכלף לדרך זה להשפיל בכל מקום אשר יקרא
 לו שם הוא שמו לסבה אשר תשפיל שמה.
 ועין בדברי הזהר (שם רי"א): ותמצא סעד
 לדבריני. וכל זה הוא דרך פשוט, ויש דברים
 בגו כפי רוחניות הדברים והמשפיל יבין:

יצחק מנהיג שורה וכן כל האבות והצדיקים
 וכו' עד כאן. הנך רואה כי תספלק השורה
 לפני אביו ולטעם זה קרא שמו יעקב, וכן מה
 שקרא לו שם יעקב כפרשת וישב יודיע
 הפתוב כי כל זמן שהיה יעקב אז בארץ כנען
 היה ביגון ואנחה ובמדרגת שם יעקב זולתי
 בזמנים מעטים אשר רשם הפתוב בהם שם
 ישראל כאמרו (ל"ג) וישאל אהב וגו' אז
 היה שמח והוכן בלי עצב לקרות לו שם
 ישראל. ותמצא פי משנמפר יוסף לא נקרא
 שמו ישראל זולת שלשה פעמים (מ"ג ו')
 ויאמר ישראל למה הרעתם וגו', ויאמר יהודה
 אל ישראל אביו, (שם ח') ויאמר אליהם ישראל
 אביהם, (שם י"א) וצריכין להדרש פי דבר
 אליהם דרך שורה לצד ההכרח שראה שלא
 חשו לצערן ונשתמר עליהם ורמז כי לא ימחל
 להם לצד שהוא אביהם, גם שיקבלו דבריו.
 ומעת התבשרו ביוסף ותחי רוח יעקב (מ"ה)
 כ"ז ונחה עליו רוח ה' ותכף אמר הפתוב
 ויאמר ישראל, (שם כ"ח) ויסע ישראל, ויאמר
 אליהם לישראל, (מ"ז) עד שנתבשר בגלות
 וקבל עליו השכר חזר לקרא יעקב זולת בעת

מלכות

1. כרננו מרחיק נושא מיוחד se קריאת se לאפי האוהה, מה מצטב מטריד
 אותו המחויבו לדון ככך?
2. מה הכלל אותו מצוין כרננו ליהוה בני השמות במקרים שונים?
3. האם הוא נשמר קפדנות או יש להצאית קושי להסביר מקום מסוים?
4. מה הרציון בכל זה?
5. האם יש לנו ללמוד מכך כיוס?

* * *

ב. תוספת ברכה.

פרק מז', פסוק כט':

ויקרבו ימי ישראל למות (מ"ז כ"ט)
 על הרוב יצוין זמן יום המיתה בלשון יחיד "יום" ולא "ימי", כמו לא
 ידעתי יום מותי (פ' תולדות) עד יום מותו (ש"א ט"ו ל"ה), עד יום מותה
 (ש"ב ו' כ"ג), וכן בירמיה (נ"ב י"א) ובקהלת (ז' א') ויום המות מיום
 הולדו, והרבה כאלה, ובאמת כך מכוון הלשון ביותר, כי מיתת האדם באה
 ביום אחד.
 ואולי אפשר לומר, כי לשון זה בא לרמז מה שאמרו בגמרא (ב"מ פ"ז
 א') עד יעקב לא הוי חולשא (מחלה) קודם המיתה אך היו מתים פתאום, ובא
 יעקב וביקש חולשא, שימים אחדים לפני המיתה יחלשו, כדי שיהי באפשר
 לצוות לבנים. ולפי"ז בעת שהי מרגיש עצמו הי' יודע כי קרובה מיתתו,
 ואם כן נמשך זמן מותו במשך ימים אחדים, ועל זה בא הרמז בלשון
 ויקרבו ימי ישראל למות, מן אז חלה, כפי שביקש.

מלכות

1. כרננו - כדרכו בקודש - מצאיק בדיוק הנאמר בפסוק, האם זה קושי
 סגנוני או אחר?
2. מה תשובתו-רציונו כאן?
3. היש לך תשובה שונה מזה?

* * *

14. כיון שהמושג 'מולדת' בתנ"ך הוא המקום שבו מושרשת המשפחה לדורות, ולא דור אחד בלבד. לדעת רבינו הכוונה בפסוקנו אינה לילדים שיוסף יוליד אחרי מנשה ואפרים (כדעת רש"י וראב"ע - בעקבות האונקלוס), כי אם לבני מנשה ולבני אפרים. 15. רבינו מחדש כאן 'שני דינים'. אע"פ שיש דין של מנשה ואפרים לענין נחלה וכבהמשך, יש עוד דין של שבט יוסף אשר לא בטלה לענין זה שכל הברכות אשר ייאמרו על שבט זה יחולו על כל צאצאיו וצאצאי צאצאיו. 16. זהו 'דין' שני, הוא דין נחלה בארץ כנען. נושא "יקראו" (בני מנשה/אפרים) אינו המשך ל"מולדתך" (שאר בני יוסף). 17. כך שדין שם השבט לחוד ודין נחלת השבט לחוד.

ג. משך חכמה.
פרק מח' פסוק ו':

(ו) ומולדתך אשר הולדת אחריהם. שהם בני בְּנֵיך, הַנִּקְרָאִים מולדתך 14 בְּאֵמֶת. לָךְ יְהִי. יִקְרָאוּ "בֵּית יוֹסֵף" וַיִּתְּכֶנּוּ בְּכִכּוֹתֶיךָ 15. עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְּנִחְלָתָם 16. כָּל אֶחָד מִבְּנֵי מְנַשֶּׁה יִקְרָא בְּאֲחֵיו שֵׁם מְנַשֶּׁה, לְנַחֵל עִמָּם בְּנִחְלָתוֹ, וְכֵן כָּל אֶחָד מִבְּנֵי אֶפְרַיִם יִקְרָא בְּאֲחֵיו, עַל שֵׁם אֶפְרַיִם, לְנַחֵל עִמָּם בְּנִחְלַת אֶפְרַיִם 17.

אלות

1. איך ולמה מבין פרשנו את האוּסַע "מולדתך"?
2. התוכף להביא סיוע לדעתו לו ממקומות אחרים?
3. בצטט מה זה משנה מן המקובל?
4. מה הם "שני דינים" כאן?
5. היש לזה השלכה מצעית?

האלהים אשר התהלכו. כל המאמר הזה עד סוף הפסוק הוא נושא בלתי נשוא, ושז על פסוק שלאחריו יברך את הנערים, אלא שמתוך שהזכיר האלהים הרועה אותי, הזכיר ג"כ המלאך שעל ידו היתה הרעייה הזאת כלומר הנהגת האל עמו, ואמר על שניהם יברך את הנערים, כי ידוע שהמלאך נקרא לפעמים על שם שולחו: מעודי. מוזמן היותי: (טז) ויקרא בהם שמי. שיעמוד זרעם ושמש באופן שיהיה שם אבותם נזכר בהם לעולם. ואמר צפרט שמי וגם שם אברהם ויחזק להזיף שם תרח ונחור, כי הדיקים לא יקרא עליהם שם אבותיהם הרשעים, וכן צהפך, כמאמרם ז"ל דקרינן לרשיעא אפילו בר לדיקא רשיעא בר רשיעא, שלא יתייחס לאביו הדיק אבל יתייחס לאיזה מאבותיו הרשעים, ולכן התפלל עליהם שיהיו מוכנים ונעזרים לעבודת האל יתברך באופן שיהיו ראויים להתייחס לאברהם וליחזק: וידגו לרב. מלשון דגים, כלומר שיהיו כמו הדגים והוסיף מלת לרוב לצאר במה יתדמו לדגים, ואמר בענין הרבוי לצד, וידוע שהמין הזה יתרבה בטבע יותר מכל מיני בעלי חיים: (יז)

ד. באור יש"ר.

פרק מח' פסוק טז':

1. עם איזה מציה מתמודד פרשנו בקטע הראשון de דבריו?
2. מהו הסברו לפי זה כאן?
3. מה ביקש יצקב בכך שהזכיר כאן את שנות אברהם ויחזק ולא אחרים?
4. איך פרשנו מבין ומרחיב את פירושו למלה: "וידאו"?

ה שמעון ולוי אחים. בעבור מעשה שכם 19. מכרותיהם. י"א מן הכרת פניהם (ישעי' ג, ט), ואיבנו נכון בדקדוק 20. וי"א קניניהם, כמו תכרו מאתם (דבר' ב, ו) 21. ואין תכרו כי אם מלשון חפירה 22. וי"א מלשון מכירה שמכרו עצמן 23. כמו עם חרף נפשו למות (שופ' ה, יח) 24. והנכון בעיני שהוא מגזרת מְכַרְתֶּיךָ (יחי' טז, ג) 25. והוא חסר בית 26, כמו הנמצא בית ד' (מ"ב טז, ח), אשר צוית' (ש"א ב, כט) 27. והטעם על החמס שעשו, שאחר שהכניסו אנשי שכם בברית הרגום במרמה 28.

ה. אבן-עזרא.

פרק מט' פסוק ד':

אלות:

1. פרשנו - כדרכו - מביא דעות שונות לפירושו למלה: "מכרותיהם" ופוסל אותם, התוכף למנותם ולהסבירם?
2. מהי דעתו הוא ואיך הוא מנמק זאת?

